

Inspektion av Kriminalvården, häktet Falun, den 6 februari 2013

Inledning

På uppdrag av chefsjustitieombudsmannen Elisabet Fura genomförde biträdande enhetschefen Gunilla Bergerén och föredraganden Elisabeth Sjöblom den 6 februari 2013 en förannmäld inspektion av Kriminalvården, häktet Falun. I nära anslutning till inspektionen genomfördes även inspektioner i polisens arrestlokaler i Falun, Avesta och Borlänge.

Inspektionen är en del av JO:s uppdrag att fullgöra de uppgifter som ankommer på ett nationellt besöksorgan (national preventive mechanism, NPM) enligt det fakultativa (frivilliga) protokollet den 18 september 2002 till Förenta nationernas konvention mot tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning.

Inspektionens genomförande

Inspektionen inleddes med att JO:s medarbetare togs emot av kriminalvårdschefen Maria Löfgren och kriminalvårdsinspektören Åsa Rogström. Därefter förevisades häktets lokaler och samtal fördes med sju intagna och fem personal.

Inspektionen avslutades med en sammanfattande genomgång med Maria Löfgren och Åsa Rogström.

lakttagelser m.m. under inspektionen

Organisation m.m.

Häktet i Falun har 34 platser, på ett våningsplan, och tar emot häktade med restriktioner främst från Dalarna. Under 2012 skrevs 350 personer in i häktet. Vid tidpunkten för inspektionen fanns 32 intagna i häktet varav två kvinnor. Merparten av de intagna är födda på 70- och 80-talet och det är ovanligt att ungdomar under 18 år tas in i häktet. Antalet intagna kvinnor har ökat under senare år.

Bemanning och bemötande

Vid häktet tjänstgör 21 kriminalvårdare varav knappt hälften är kvinnor. Vidare finns det tre vakthavande befäl, en kriminalvårdsinspektör, en samordnare, en uppsökare och en sjuksköterska. Häktet bemannas vardagar och helger (dagtid) av

minst fem vårdare. Två vårdare tjänstgör under natten varav en bemannar centralvakten. Vid samtal med personal framkom att man nattetid är ensam om dörren till ett bostadsrum behöver öppnas och vid inskrivningen av intagna. Arbetsmomenten ses som riskabla och har påtalats för häktesledningen.

Vårdarna är rutinerade. Flera är äldre och har lång tjänstgöringstid på häktet. Det är ovanligt med våldsanvändning och hot på häktet. Merparten av vårdarna bär OC-spray och några bär även expanderbar batong (ASP-batong). En utbildningsinsats i handhavandet av ASP-batong pågår.

Det framkom inga uppgifter om att intagna på häktet utsatts för våld eller övergrepp.

Inskrivning och information till intagna

Inskrivningen äger rum i ett särskilt utrymme i nära anslutning till centralvakten. Det är vakthavande befäl som dagtid ansvarar för inskrivningen. Nattetid utförs inskrivningen av vårdare. En suicidscreening genomförs varefter den intagna byter om till Kriminalvårdens kläder. Tillhörigheter låses in i ett skåp och nyckeln överlämnas till den intagna. Det är tillåtet att använda egna kläder. En översiktlig muntlig information ges om regler och rutiner. Alla intagna tilldelas en kontaktman vid inskrivningen och det är sedan kontaktmannen som ger en mera detaljerad information om gällande regler och rutiner. Information om regler och rutiner finns också uppsatt på dörrarna till bostadsrummen. Rutinbladen finns översatta till flera olika språk.

Flera intagna uppgav att de inte kände till att de hade en kontaktman, några hade frågat personalen men inte fått något svar. En intagen hade inte fått information om samsittning, besöks- och telefontillstånd och visste inte vad som gällde i detta avseende. En intagen tilläts inte använda egna kläder trots att den intagna själv ville detta.

Bostadsrum och andra utrymmen

Bostadsrummen är utrustade med en väggfast säng, bord, bänk, en hylla, tv och klockradio. Fönstren är försedda med persienner som den intagna själv kan justera eller gardiner som går att dra för. Några av bostadsrummen har egen toalett. Flera gemensamma duschutrymmen och toaletter finns i korridorerna. Ett av bostadsrummen är försett med handikapptoalett.

Det finns en särskild observationscell utrustad med spännbädd och toalettstol. Tillsynen över en intagen som är placerad där sker genom ett fönster från ett anslutande utrymme.

Kost

Maten tillagas på kriminalvårdsanstalten Salberga. Efter tillagningen kyls maten ned och värms sedan upp på häktet. Frukost serveras kl. 07.30, lunch kl. 11.30 och middag kl. 16.30.

Möjlighet till daglig utomhusvistelse

Det finns fem tårtbitsformade promenadgårdar för intagna med restriktioner och en för intagna som får vistas i gemenskap. Gemensamhetsrastgården används ytterst sällan och då främst för intagna med rörelsehinder. På samtliga promenadgårdar är taket delvis täckt av stålgaller och med skydd mot nederbörd. Promenadgårdarna är relativt stora och gav ett luftigt intryck. Rökning är tillåten under vistelse på promenadgård. Intagna har möjlighet till en timmes utomhusvistelse per dag.

Isoleringsbrytande åtgärder, sysselsättning och aktiviteter

Isoleringsbrytande åtgärder är bland annat samtal med kontaktmännen, besök av präster och Röda Korset. Vid behov kan en imam eller katolsk präst ringas in. Det finns två motionsrum, ett mindre och ett större, utrustade med bland annat pingisbord och konditionsmaskiner. I mån av tillgång kan arbete i bostadsrum, t.ex. pakering av kort erbjudas. Två intagna är sysselsatta med städ- och tvättuppsdrag. En bibliotekarie besöker häktet en dag i veckan och det finns en bokvagn med böcker och tidningar. I matsalen kan mindre grupper, om två till tre intagna, samlas för samtal med t.ex. prästen.

Två intagna framförde att det råder brist på aktiviteter och att samtliga tv-spel utom ett är trasigt. Det är inte heller möjligt att sätta upp sig på en väntetid för tv-spel.

Kriminalvården har genomfört en mätning avseende vistelsetid utanför bostadsrum. Mätningen gjordes vecka 16 och 38 år 2012. Häktet uppfyller inte Kriminalvårdens mål att en intagen med restriktioner ska ha minst två timmars vistelse utanför bostadsrummet dagligen (se Kriminalvårdens verksamhetsplan 2012, dnr 51-2011-6966, s.37). Inte heller för intagna utan restriktioner nås målet om tre timmars daglig vistelse utanför bostadsrummet.

Samsittning

I denna del antecknas inledningsvis följande. I häkteslagen 2 kap. 5 § (2010:611) återfinns huvudregeln att en intagen ska ges möjlighet att vistas tillsammans med andra intagna under dagtid. I Kriminalvårdens föreskrifter och allmänna råd för häkte (KVS 2011:2), återfinns ett allmänt råd till bestämmelsen. Det lyder:

Så kallad samsittning, dvs. att en intagen under viss tid på dagtid vistas tillsammans med någon annan eller andra intagna i ett bostadsrum, utgör inte gemensamhet om samsittning endast kan erbjudas med en annan intagen. Om gemensamhet inte är möjlig bör övervägas om samsittning kan erbjudas för att undvika att en intagen måste vistas helt ensam.

Samsittning mellan en man och en kvinna bör endast vara aktuell om de är närstående.

Som framgår ovan är samsittning en isoleringsbrytande åtgärd som kan vara aktuell för såväl intagna med restriktioner som intagna utan restriktioner. Av häktet Faluns rutinblad, som ska finnas uppsatt i varje bostadsrum, framgår endast vad som gäller för samsittning för de som får vistas i gemensamhet.

Häktet uppgav att man inte är särskilt aktiv från deras sida med att uppmuntra till samsittning. Merparten av de intagna i häktet har restriktioner och det är inte särskilt vanligt att intagna ansöker om samsittning. Intagna som får vistas i gemensamhet förs oftast till häktet Bomhus. Flera intagna uppgav att de inte får samsitta eftersom de har restriktioner. Två intagna uppgav att de inte informerats om samsittning.

Kontakt med omvärlden

Det finns två besöksrum varav ett är inrett för besökare med barn och utrustat med bland annat leksaker. Obevakade besök tas emot måndag, torsdag – söndag. Bevakade besök tas emot tisdag – onsdag. Obevakade besök pågår under vardagar i 45 minuter och under helger i 60 minuter. Bevakade besök pågår i 45 minuter. Samtycke krävs av besökaren och/eller den som den intagna vill kontakta. Personalen försöker aktivt uppmuntra intagna att söka telefon- och besökstillstånd.

Hälso- och sjukvård

En sjuksköterska tjänstgör i häktet vardagar på dagtid. Sjuksköterskan träffar alla intagna i nära anslutning till inskrivningen. Den intagna fyller i en hälsodeklaration i samband med inskrivningen. Alla intagna erbjuds vaccinationer och provtagning för bland annat HIV, hepatit och tuberkulos. Sjuksköterskan fördelar ut läkemedel i dosetter. Det är vårdarna som överlämnar läkemedel till de intagna i dygnsdoser. En läkare besöker häktet en dag i veckan. Avgiftningsbehandlingar utförs i häktet och sjuksköterskan får på delegation av läkaren sätta in läkemedel för avgiftning.

Avslutande genomgång

JO:s medarbetare redogjorde för iakttagelserna vid besöket.

Häktesledningen anförde bland annat följande. Observationscellen används för placering av intagna som svarat ja på alla frågorna i suicidscreeningsformuläret eller som är utåtagerande, t.ex. våldsamma. Läkare tillkallas alltid när en intagen blivit bälteslagd för bedömning om bältesläggningen ska fortgå eller upphöra. Det är kriminalvårdsinspektören som beslutar om bältesläggning. Observationscellen används även för intagna med självskadebeteende. En intagen blev bälteslagd vid två tillfällen 2009, därefter har ingen bältesläggning förekommit.

Samarbetet med rättspsykiatri vid Sätters sjukhus fungerar bra. I mån av plats kan intagna som mår psykiskt dåligt frivilligt läggas in på sjukhus. Om en intagen är nedstämd eller mår dåligt uppmuntras denne till promenader på promenadgård. Vid morgonmötena samlas personalen och man går igenom alla intagna avseende bland annat psykisk hälsa och attitydfrågor.

Många intagna vill träna i det stora motionsrummet och det är ett ”hög tryck” på rummet. Ett av tv-spelen är fungerande och flera spel behöver köpas in. Dessa måste vara säkra och endast kunna användas som tv-spel.

Häktesledningen vill utöka antalet vårdare nattetid från nuvarande två till tre. En verksamhetsanalys är pågående vid häktet.

Vid protokollet

Elisabeth Sjöblom

Justeras

Gunilla Bergerén

Jag har tagit del av protokollet. Vad som framkommit föranleder följande uttalande.

I 2 § häktesförordningen (2010:2011) anges att varje intagen i anslutning till att han eller hon tas in i förvaringslokal ska informeras om verkställighetens innebörd på ett språk som han eller hon förstår. Sådan information ska också lämnas vid andra tillfällen så snart det finns anledning till det.

När det gäller information till intagna vill jag anföra följande. En förutsättning för att en intagen ska kunna hävda sina rättigheter är att han eller hon känner till dem. Det är viktigt säkerställa att information om rättigheter och skyldigheter samt om regler och rutiner för häktet kommer alla intagna till del. Att intagna i häktet hävdar att så inte skett är oroväckande. En enkel åtgärd för att säkerställa att korrekt information lämnas till de intagna är att överlämna Kriminalvårdens broschyr Information till häktade. Av denna broschyr framgår t.ex. vad som gäller för sammanläggning.

Vad som i övrigt har framkommit föranleder inte någon ytterligare åtgärd eller något uttalande från min sida.

Elisabet Fura